

عنوان مقاله : ارزیابی الگوهای مکان یابی در برنامه ریزی شهری

مهدی اشلقی^۱، فرخ طهماسبی^{۲*}، شهربانو موسوی^۳

۱- دانشجوی دکتری جغرافیای برنامه ریزی شهری، دانشگاه زنجان،

Email: m.eshlaghi1362@gmail.com

۲- فرخ طهماسبی، دانشجوی دکتری جغرافیای برنامه ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی اردبیل

Email: tahmasebifarrokhi@gmail.com

۳- شهربانو موسوی، کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه خوارزمی تهران

Email: musavirah@yahoo.com

چکیده:

مکانیابی فعالیتی است که قابلیت ها و توانایی های یک منطقه را از لحاظ وجود زمین مناسب و کافی و ارتباط آن با سایر کاربریهای شهری را برای انتخاب مکانی مناسب برای کاربری خاص مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد. هدف از این مقاله آشنایی کلی با مفاهیم رایج مکانیابی در برنامه ریزی شهری می باشد. روش گردآوری داده در این مقاله اسنادی و کتابخانه ای میباشد که با روش توصیفی - تحلیلی به واکاوی مدل های رایج مکانیابی، با توجه به قابلیت های مدلهای و ظرفیت های کاربری ها در در برنامه ریزی شهری پرداخته شده است. نتایج حاصل از بررسی های انجام شده در مورد مدلهای جغرافیایی و برنامه ریزی شهری حاکی از آن است که: در مکان یابی انواع کاربری ها، نیازمند نگاه میان رشته ای ضرورتی الزامی و اجتناب ناپذیر می باشد و آگاهی به این امر راهگشای افق های جدید در حل مسایل و مشکلات شهری ما خواهد بود.

کلمات کلیدی: مکانیابی، سیستم اطلاعات جغرافیایی، برنامه ریزی شهری، جغرافیا

مقدمه:

آیا تا به حال شگفت زده نشده اید، چرا یک بیمارستان، ایستگاه آتش نشانی یا مال خرید در یک مکان و موقعیت مشخص و معینی ساخته شده است؟ مشخص کردن بهترین سایت برای تسهیلات ویژه کار آسانی نیست. برنامه ریزان باید به عوامل اقتصادی و جمعیتی توجه نشان دهند؛ در عین حال که واقعیت های سیاسی را نیز، مد نظر قرار می دهند (Church & Murray, 2009:1) کار مکانیابی سابقه ای به درازای تاریخ حیات بشری دارد؛ مثلاً برای سکونت کردن، شکار کردن، خرد کردن مواد طبیعی و مانند آن، انسان ها، مکان های ویژه ای را در نظر گرفته و ایجاد می کردند. در مطالعه تاریخ شهرهای جهان می خوانیم آنها معمولاً در کنار یک رودخانه، دریا، منابع طبیعی مانند آهن، طلا و... جای گرفته اند. «مکانیابی یا جایابی، به معنای گزینش جا، مکان و جایگاه ساخت تأسیسات تولیدی و زیستگاهی و یا مسیر راه های زمینی است» (سیف الدینی، ۱۳۸۱:۴۱۹)؛ به طور کلی، «مکانیابی، فعالیتی است که استعدادهای فضایی و غیر فضایی یک سرزمین را جهت انتخاب مکان مناسب برای کاربری خاصی ارزیابی و تجزیه و تحلیل می کند» (فخری و پرهیزکار، ۱۳۷۹:۲۱). تصمیم به جایگزینی هر نوع تسهیلات عمومی، معمولاً موضوعی مورد نزاع است. تسهیلات عمومی به سه شکل وجود دارند:

اول، تسهیلات مطلوب؛ از قبیل کتابخانه محلی یا مراکز بهداشت که هیچ معترضی ندارد و بیشتر جوامع از این نوع تسهیلات استقبال می کنند.

دوم تسهیلات نامطلوب، از قبیل فرودگاهها یا محل سوزاندن آشغال است که به طور کلی همه مردم به اینها نیاز دارند، ولی کسی مایل نیست در همسایگی بلافصل او، این مراکز دایر شوند. واضح است هر کسی از نفع اقتصادی فرودگاه جدید برخوردار می شود، اما بهای سروصدا، شلوغی و تراکم آن را، سکنه نزدیک فرودگاه باید بپردازند.

سوم، تسهیلات مخلوط است که ترکیب منافع و هزینه ها را به گروههای محلی و می گذارد. این ترکیب و اختلاط ممکن است هم به محل و هم به گروه اجتماعی وابسته باشد. یک موسیقی سرای پر سروصدا در یک شهر غربی ممکن است مزاحم همسایگان